

"העולם הזה", שבועון החדשות הישראלי • המערכת והמינהלה: ת"א אביב, רחוב נרדוק 3, טל. 03-232262/3/4. תאריך: 136 • מען מברקים: "עוזמפרס" • העורך הראשי: אורי אבנרי • ראש המערכת: יוסי ינאי • עורכת-בנית: יוסי שנון • עורכת כיתוב: ענת ישראלי • צימית-מערכת: ציון צפריר וגינה רזין • ראש המינהלה: אברהם סימון • מחלקת המודעות: רפי זכרוני • המו"ל: "העולם הזה" בע"מ • מודפס בהדפוס החדש בע"מ, תל-אביב, רחוב בני אביגדור • הפצה, גר" בע"מ • גדופות: צינקוגרפיה, כספי" בע"מ.

קיא קי

החוק, יש עניין מיוחד ומחודש בקאריירה המרתקת של יצחק שמיר. הכתבה הממצה ביותר פורסמה עוד לפני שנתיים, באוגוסט 1977 (העולם הזה 2084) בסידרת-המחקר של דן עומר, כל אנשי בגין. הכתבה על "הלוחם מיכאל" (שם-המחתרת של יצחק יורניצקי, שאימץ לי-עצמו לאחר-מכן את סם-המחתרת השני שלו, שמיר) כוללת פרטים רבים, המעניינים כיום במיוחד.

הנה כמה קטעים: יצחק שמיר, למישפת יורניצקי, נולד בשנת 1915 בעיירה הקטנה רואנה בפריז, למישפתה ציונית-לאומית שראתה צו בלי-עבור במתן חינוך עברי ליצחק. ילי-דוטה עברה עליו בנדודים מעיירה לעיירה. הוא סיים את לימודיו התיכוניים בבית-ספר עיברי בבואליסטוק. בגיל צעיר הצטרף לבית-ד, תנועת-הנוער של התנועה הציונית-המערבית. כאשר גרשם, בדומה לרבים מבני-דורו, וביניהם מנחם בגין, ללימודי המשפטים בווארשה, היה הציון: לא יכולתי לשבת בשקט וללמוד, כאשר בארץ ישראל בנו מדינה ליהודים, כפי שסיפר שנים מאוחר יותר.

ב-1935 גרשם ללימודים באוניברסיטה העברית בירושלים, שהייתה על הריצה-פיזית, ועלה ארצה בגפו, כשהוא מותיר בפולין את הוריו ואת שתי אחיותיו. הם הושמדו בימי מלחמת-העולם השנייה. עם פרוץ מאורעות 1936 הצטרף יצחק יורניצקי לאצ"ל, בפקודו של דוד רוזאל, כשהוא מנסה לשלב פעילות מחתרתית עם לימודיו. ב-1937 היה כבר שקוע רובו ככולו באצ"ל, בפעילות למען שבירת "ההבלגה" של "הישוב המאורגן" על הפעולות הערביות ב"מרד הערבי", כשהוא משתתף אישית בהנחת המוקש כיפו וב-התקפות על שירות ערבי (היה זה בתקופה שב-העיר לוח, המוכרות לאיבמע מחבלים" כיום — הנחת קים ערביים הומים והריגו רים-זשבים, ובכיללם שנים יריות על מכוניות, וכו'). הדבר נע-ה בתגובה על מעשים דומים של הערבים. לאחר מכן מתארת הכתבה כיצד נלכד שמיר על-ידי הבריטים בפעם הראשונה בדירה בתל-אביב, וכיצד ברח ממעצר במידע, ליל עכו. לאחר מכן אירעה הפרשה הסתומה, המוזכרת לא-פעם על-ידי מתנגדיו של שמיר:

המטרות הראשונות שהציב יצחק שמיר לאירגון היו שחרורם של כמה מהחברים העצורים בידי הבריטים, ויצירת אמצעי תעמולה החיוניים לכל אירגון מחתרת. אלא שגורם בלתי-צפוי שיבש את מהלך-הדברים. כותב על-ידי יעקב בנאי ("מול"), שהיה מאוחר יותר האחראי למיבצעים בלחי-בספרו הייג' אלמוני: "בניתיים החריפו היחסים בין מיכאל ושאלו (אליהו גילעד). אף כי שאלו רכש לו מיספר חסידים נלהבים ביותר בקרב האנשים, ש-העריצוהו על תכונות המנהיגות המוחלטת שבו, ועל עוז-רוחו, גברו הסתירות על גבות-העין, ונאמו המתמידים. נוספו ספור-ויועו על יחסו לבנות. עד אשר שחורי, שהיה מקשרו האישי, לא יכול היה לעמוד באווירה איומה זו ואיבד עצמו לדעת. הוא השאיר אחריו פתק בזה הלשון: לבנועה כמו שהיא היום אין לי מקום, ובלי התנועה אין ערך לחיי."

ומוסיף יעקב בנאי בסיפרו: "ואו החריף מיכאל החלטה גורלית. הוא הבין, שאדם זה מסכן את כל עתיד המחתרת וקיומה. לאחר הימים אסף 13 איש, מה אחראים בסניפים או במחלקות. ישבנו בחולות בתיים. בפני קבוצה זו מסר מיכאל על השתלשלות העניינים, על התפר-ציונית המסוכנות של שאול, על ההרס הצפוי לאירגון. שאול התנגד לכל פעולה נגד השילטון. התנגד לפעולות-הסברה. כל מעייניו ותביעותיו היו נתונים לטיהורים פנימיים. הוא דרש לחסל אתדים מראשי המיפלגות והאירגונים היריבים, ודאי כבר התכונן לבצע את המעשים."

אך מיכאל הקדימו. הוא הודיע לגרא (נתן ילין-מור), שישב במעצר, על הסכנה שבהתנהגותו של שאול, ועל ההחלטה לי-חסלו. אך אי-אפשר היה לחכות לתשובה זמן רב. המצב החמיר. במיכתב השני הודיע מיכאל לגרא על ביצוע פסק-הדין. שני המיכתבים נתקבלו ביחד, ובפגישה של החולות הקריא מיכאל גם את תשובתו של גרא; אישור המעשה ועידוד למשי-כי. ביצוע פסק-הדין לא היה קל, כי שאול היה נזהר. ואף על פי כן הוא בוצע. מיכאל מסר את הדברים בכל כוונה-הראש והרגשת-האחריות. כסיום אמר, שהוא מר כן לתת את הדין על ההחלטה, אם יירדש, ובו במקום. ההחלטה והביצוע אושרו פה-אחד..."

יצחק שמיר דיווח לנתן ילין-מור, ש-הועבר בינתיים ממחנה-המעצר מירוע לי-מחנה-המעצר בלטרון, על פגישות ופעו-ליות. בין השאר הוא כתב, לפי זיכרונו של ילין-מור: "עוד הודיע לי מיכאל, כי קיים פגישה עם ישראל שייב והכניס אותו לעבודת המחתרת. גם עם מנחם בגין נפגש, אך ממנו יצא במפגש. בגין שאל אותי, אם סבור הוא שבכמה אקדחים

שער "העולם הזה" (2189) מי האמין?

עלובים אפשר לגרש את הבריטים מן הארץ. לפי הרושם של מיכאל, העריך בגין באותה עת את פעולתה של מיפלגה חוקית, והיה נכון לקחת חלק מרכזי בה..."

"לא נוכל לסלוח להם!"

על היחסים ששררו או בין שמיר ובין מי שממנה אותו עתה לתפקיד שרי החוק מלמד הקטע הבא:
למרות הגידול המיספרי האיטי של חב-רי לחי, הרי שהגידול והתעוזה בפעולות היו עשרת מונים מאשר אלה של אצ"ל. בפברואר 1944 נערכה פגישה, בהשתת-פות מיכאל וילין-מור, עם בגין, שהציע לאחד את שני האירגונים, ואת חיסול הפילוג של קיץ 1940 (בין יאיר לרזיאל). שמיר וילין-מור דחו את ההצעה העקרו-נית והעדיפו שיתוף-פעולה. לבגין היו נתאים: לוותר על מנתחים והגדרות שהיו שגורים בפי לחי, כמו: "השילטון הור" או "האימפריאליזם הבריטי", כאשר נשאל בגין באותה פגישה כיצד הוא מציע שה-ריטים יכוננו. הצעתו הייתה: "שילטון הדיכוי". כן הבטע מאנשי לחי, הכהה בוויסניסקי בתור מורה הדור, דבר שלא נראה לשמיר וילין-מור. (היחסים בין שמיר ובגין החריפו עוד יותר, כאשר בוצע רצח הלורד מוין); את הנועות שבפעולות לחי החל יצחק

שמיר מתכנן עוד בסוף 1942, כאשר פקד על בנימין גפנר להקים סניף של לחי במצרים. ב-6 בנובמבר 1944 נשא סניף זה פרי, אותו יום אחר-הצהריים נורה לי-מוות הלורד מוין, חבר הממשלה הברי-טית, שריתושב במצרים — על-ידי אליהו הכים ואליהו בית-צורי, שנבחרו והוכנו לפעולה זו בידי יצחק שמיר, מתוך הער-כה מלאה של מיכלול סגולותיהם.

מרכז לחי החליט שלא לדווח לאצ"ל על פעולה זו, מסיבות המצוינות המור-כרות בלוחמי חרות ישראל של ילין-מור; במפקד אצ"ל עדיין דבק, בימים ההם, המיגבלות המחשבתיות, שהגחיל לו החי-נוך הרווינזיסטי. לא היה ספק בלבי, שאם נגלה לבגין את מהות הפעולה ואת מיקומה, לפי היסס להביע את התנגדותו המוחלטת וינסה לשכנע אותו, בשלב ניי-מוסי שידועים היו לנו מראש, שנבטל את הפעולה... ואכן, רציחתו של הלורד מוין הביאה לתגובה הצפויה מצידו של בגין שאמר, לפי הפרוטוקול, בישיבה של מפקדת אצ"ל: "המיקרה הזו מממיד אותנו בפני הכרח של החלטה סופית ב-קשר עם היחסים בינינו לבין החורגים" (על מי שקל הפרשים). לא נוכל לללוח להם... משתתף אחר באותה פגישה, יעקב מירדור, אמר: "עלינו להדגיש בהבלטה יתרה את הסתייגותנו מלחי, שהתנגוה בצורה בלתי-הוגנת ביחס אלינו, שאין באפשרותנו יותר להאמין להם במשהו...". חבר מפקדת אצ"ל נוסף, איתן ליבני, אמר: "עלינו לדבר איתם קשות וברור-דוטה."

סוכן של המוסד

על אופיו של יצחק שמיר כתב ישרי אל אלדד-שייב, החבר השלישי של מרכז לחי — לצד שמיר ונתן ילין-מור — את הערכה הבאה, שתעניין בוודאי את פקד-דירלעתנד במשרד-החוק:

בזיכרונותיו מעטרו ראשון מתאר שייב את דמותו של יצחק שמיר, באותם ימים: "קפדנותו המרוכזת בעניינים של חיים ומוות, כל פעולה שהוא מבין אותה מור-שבת עד לפרטי-פרטים. אין הוא סומך על האחרים בשום דבר, אין הוא משאיר שום פרט להחלטת האחרים. חייב הוא לראות הכל בעיניו, לדבר כימעט עם כל המשי-תחמים בפעולה. הוא אהוב על האנשים משום-כך. אבל אינני בטוח, אם הוא אהוב גם על ההיסטוריה משום-כך, כי זו, ב-ייחוד בתקופות ריתחה, צועדת בצעדים רחבים ומהירים, וקפדנות יתרה בולמת אותה. כעבור זמן, כאשר עושים אנו את החשבון ושואלים למה לא גדלנו בכמות כאשר גדל אצ"ל, יסבירו זאת האחרים שלנו, וגרא בראשם. באותה איטיות וחומי-רה של מיכאל..."

(שמיר נלכד על-ידי הבריטים בשנית בעת העוצר הגדול בתל-אביב, ונשלח לאריתריאה. משם ברח שוב, והגיע בדרך-הרפתקת לצרפת. משם לא למדינת-ישרי אל החדשה במאי 1948, ונאלץ להסתתר ומן-מה ביגלל פרשת רצח הרון ברנאדוט. אולם בזה לא נגמרה הקאריירה המחתרת-תית שלו. יתכן מאד כי שריהחוק יצחק שמיר היה האדם היחידי בתפקיד זה, לפחות בעולם המערבי, שהיה בעבר סוכן פעיל של שרות-בין ממלכתי):

בשנת 1956 זימן אותו לפגישה איסר ("איסר הקטן"), הראל, הוא הציע לי להצי-טרף לרוע מסוימת של שירות-הבטחון. לא אוכל להרזיב. אגיד רק זאת: היו לי עשר שנים גדולות מאד, עם סכנות, עם הרפתקאות קשות, עם חוויות מעיקות — אבל עם תחושה בכירה של סיפוק עילאי... באותה שיחה אמר לי איסר: תשמע, זהו מוסד ממלכתי. פה ישנה מישמעת מלאה, לא כמו... הוא לא גמר את הרעיון. אני הבנתי בדיק למה אתי כוון. היה מוסכם בינינו כי המישמעת תהיה מחוללת, וכי אם אירדש לעשות משהו בניגוד למצפוני — אבוא אליו ואסי-פר לו מה מעיק לי..."

על כאן הקטעים מכתבת-החקיקר של דן עומר. שמיר נטש את המוסד ב-1966, יניסה את מזלו בעסקים פרטיים, עד ש-הצטרף לתנועת-החרות ונבחר לכנסת ב-1973. מינויו כשר-החוק מבטיח כי ישמש עוד רבות כנושא לדיווח שבועון זה.

אורי אבנרי